

Middelalder-arkæologi ved Aarhus Universitet

– et rids af institutionens historie

Af Else Roesdahl

Middelalder-arkæologi blev universitetsfag i Danmark i 1971, med Olaf Olsen som professor. Tiden var moden til at oprette faget her i landet, Olaf Olsen var manden til at iværksætte det, Aarhus Universitet blev stedet, og han tiltrådte sin nye stilling den 1. juli.

Et konkret initiativ var nogle år tidligere kommet fra to studerende i Forhistorisk Arkæologi, Jan Kock og Jens Velle, der i et brev (efteråret 1968) til Det humanistiske Fakultet havde anmodet om undervisning i faget. Ligesom flere af deres kolleger savnede de muligheden for uddannelse i Middelalder-arkæologi, og tanken fandt varm støtte hos deres professor, Ole Klindt-Jensen, og hos andre lærere ved Det humanistiske Fakultet, deriblandt ikke mindst Knud Hannestad, professor i Historie.

I marts 1969 begyndte så Olaf Olsen, der da var inspektør ved Nationalmuseets 2. Afdeling (Danmarks middelalder), at afholde undervisning i Middelalder-arkæologi i Århus, og fra efterårssemesteret figurerer hans undervisning i fakultetets trykte læseplan: »Øvelser over udvalgte problemer vedr. det 11. århundredes arkæologi«. Det foregik hveranden onsdag eftermiddag, i tilknytning til Forhistorisk Arkæologi, og fortsatte i 1970. I februar dette år fik Else Roesdahl et stipendium under Forhistorisk Arkæologi, og fra efteråret underviste også hun i Middelalder-arkæologi.

I 1970 kunne der opslås en professorstilling i faget ved Aarhus Universitet. Olaf Olsen søgte den og blev

indstillet, men på grund af begyndende sparetider blev stillingen først optaget på finansloven for 1971-72. I efterårssemesteret 1971 kunne omsider ca. 15 fagstuderende og en halv snes interesserede fra andre fag tage rigtig fat.

Det nye fag bar i de første år navnet »Lærestolen i Middelalder-arkæologi ved Aarhus Universitet« (det står stadig på stemplet), og det fik til huse på herregården Moesgård ca. 10 km syd for Århus. Moesgård, hvis kønne hovedbygning er opført i årene 1776-78, var i 1970 blevet indviet som fælles hjemsted for Forhistorisk Museum og Institut for Forhistorisk Arkæologi og Etnografi. I 1973, efter at forskellige muligheder var gennemdrøftet, formaliseredes fagets tilknytning til Moesgård-instituttet, der blev opbygget med en afdeling for hvert af de tre fag og tog navneforandring til Institut for Forhistorisk arkæologi, Middelalder-arkæologi, Etnografi og socialantropologi.

I fagets første år blev det meste af undervisningen varetaget af Olaf Olsen og Else Roesdahl, der efter 1971 blev formelt knyttet til Middelalder-arkæologi; først som stipendiat og fra 1975 som ekstern lektor. Dertil kom efterhånden en del undervisning ved undervisningsassistenter og gæsteforelæsere, og i de ugentlige »onsdagstimer« kom et bredt udsnit af fagets (og dets nabodiscipliners) udøvere, »girafferne«, og lagde undersøgelser, resultater og synspunkter frem til diskussion.

Faget blev formet og udviklet i nært samarbejde med de tre censorer: Mogens Bencard fra Antikvarisk Samling Ribe, Elna Møller fra »Danmarks Kirker« og Hans Stiesdal fra Nationalmuseets 2. afdeling. Det var spændende år! Studieordninger blev udarbejdet. Et godt bibliotek blev opbygget. Der blev indsamlet genstande til en studiesamling, og et billedarkiv blev grundlagt. I 1977 – da var der 69 studerende – kunne der omsider ansættes en sekretær på halv tid. Det blev Lene Larsen; hun delte kontor med Olaf Olsen.

Middelalder-arkæologis lokaleforhold var lige så snævre som personaleforholdene. Efter nogle år med skiftende lånte lokaler rådede man fra 1974 over ét lærerkontor i hovedbygningen, og i »Bassebo« – i den modsatte ende af det store bygningskompleks – to små rum til kombineret læsesal for studerende og bibliotek (tilsammen 26,4 m²) samt et lærerkontor.

Da Olaf Olsen pr. 1. marts 1981 fik orlov for at tiltræde som Rigsantikvar, var der 57 studerende, to heltidslærere og en deltidslærer: Else Roesdahl var nylig ansat som lektor, mens Ole Schiørring blev ansat som lektorvikar og Helle Reinholdt som ekstern lektor.

Lokaleproblemerne var da forlængst akutte: studerende, lærere, sekretær og bibliotek var spredt over hele Moesgård og tildels igen i lånte og meget interimistisk indrettede rum. Som følge af bl.a. disse forhold var en stor udbygning af Moesgård allerede vedtaget, og efter indvielsen heraf i 1984 og en gennemgribende lokalerokering på hele Moesgård, blev Afdeling for Middelalder-arkæologi omsider samlet under ét tag: i den nordre buede sidefløj til hovedbygningen og i nogle af Moesgårds smukkeste rum. Trinstenen foran ind-

gangen er, meget passende, en romansk arkadeprydet kragstenskvader fra en ukendt kirke.

I 1985 udsendte Undervisningsministeriet en bekendtgørelse om helt ny studiestruktur for de humanistiske uddannelser m.m.; det betød bl.a. afvikling af de 2-årige bifagsstudier. Samme år nåede antallet af studerende i Middelalder-arkæologi sin foreløbige top. 84 var indskrevet ved faget, og en nyoprettet adjunktstilling blev besat med Hans Krongaard Kristensen. Ole Schiørring havde ved årets begyndelse forladt sin stilling for at blive museumsinspektør i Horsens; han blev efterfulgt af Erik Levin Nielsen, der under orlov fra Viborg Stiftsmuseum var lektorvikar til sommeren 1987.

I efteråret 1986 opsigte Olaf Olsen sin stilling som professor ved Aarhus Universitet. Denne stilling er af Det humanistiske Fakultet konverteret til en lektorstilling, der i sommeren 1987 blev besat med Ingolf Ericsson. Ved samme tid udløb Afdelingens eksterne lektorat, der siden 1981 havde været bestridt af Helle Reinholdt; hun var i mellemtiden blevet museumsinspektør ved Skanderborg Museum. Samme år blev sekretærstillingen opnormeret til 28 timer om ugen.

Ved udgangen af 1987 havde Afdeling for Middelalder-arkæologi 75 studerende, 1 sekretær (Lene Larsen) og tre heltidslærere: to lektorer (Ingolf Ericsson og Else Roesdahl) og en adjunkt (Hans Krongaard Kristensen). Ifølge fakultetsvedtagelse kan adjunkturet efter 1989 videreføres som et fast lektorat.

Fra Afdelingen er der i tidens løb (til udgangen af 1987) udgået 1 kandidat med magisterkonferens (Erik Levin Nielsen i 1976), 33 med hovedfagseksamen (den første var Ole Schiørring i 1977), og desuden 47 med bifagseksamen. Langt de fleste af de sidste har haft enten Historie eller Forhistorisk Arkæologi som hovedfag. Tre universitetsstipendiater har været knyttet til

Fig. 1. Moesgård set fra luften i 1986. I hovedbygningens nordre krumme sidebygning (i baggrunden til venstre) findes Afdeling for Middelalder-arkæologi. Foto Moesgård fotolaboratorium.

Fig. 2. Moesgård set fra parken i 1981. Til højre Afdeling for Middelalder-arkæologi. Foto Moesgård fotolaboratorium.

faget: Else Roesdahl i årene 1971 (1970)-75, Ebbe Nyborg i 1978 og Jens Vellew 1980-82. Idag er der fem censorer: Hugo Johannsen, Jan Kock, Niels-Knud Liebgott, Ole Schiørring og Hans Stiesdal – fra »Danmarks Kirker«, fra to provinsmuseer og fra Nationalmuseets 2. afdeling.

Forskningen har gennem årene koncentreret sig om følgende emner: vikingeborge og middelalderborge, klostre (herunder store udgravninger på Ring Kloster og Øm Kloster), byer (»Projekt Middelalderbyen«), Viborg domkirke og Viborgs arkæologi i bredeste forstand, keramik, synteser over vikingetid. Det har bl.a. resulteret i et stort antal artikler og en række monografier. Og Jens Vellews forlag hikuin, som har til huse på Moesgård, udgiver værker og skriftserier med hovedvægt inden for middelalder-arkæologien.

Blandt øvrige aktiviteter kan nævnes udlandsekskursionerne: i 1972 til Nordengland, i 1974 til korsfareranlæg i Syrien og Libanon, i 1977 til Sovjetunionens nordvestre del med Estland, i 1980 til nordbobygder i Sydvestgrønland, i 1983 til Stralsund og Rügen i DDR,

og i 1986 til Sydøstengland og York. I 1988 går turen til Skåne. Der har været samarbejde med en lang række institutioner i ind- og udland, og naturligvis i første række med Forhistorisk Museum Moesgård. Afdelingen har været vært for en række symposier/kongresser/møder, og medarbejderne har holdt massevis af foredrag og forelæsninger m.v. ude omkring.

Mange andre lande har efterhånden oprettet universitetsinstitutter eller -afdelinger i Middelalder-arkæologi. På danske universiteter findes faget, også i dag, alene på Aarhus Universitet.

Skrevne kilder

Aarhus Universitet: Årsberetning 1970-71 ff.

Det humanistiske fakultet. Aarhus Universitet: Læseplan 1969 ff.

Registraturen. Aarhus Universitet: lister over studerende tilmeldt faget.

Afdeling for Middelalder-arkæologis arkiv, diverse sager.

Institut for Forhistorisk arkæologi, Middelalder-arkæologi, Etnografi og socialantropologi: referat af møder i institutråd og institutbestyrelse.